MALTA

QORTI KOSTITUZZJONALI

S.T.O. PRIM IMHALLEF
VINCENT DE GAETANO

ONOR. IMHALLEF
JOSEPH D. CAMILLERI

ONOR. IMHALLEF
JOSEPH A. FILLETTI

Seduta tat-30 ta' Gunju, 2004

Appell Civili Numru. 9/2001/1

Kummissarju ta’ l-Artijiet

vs

Ignatius Licari, bhala Likwidatur ghan-nom u in rappresentanza ta’ Farr Ltd ghall-Utile Dominju Perpetwu

Il-Qorti:

Preliminari

Dan hu appell minn sentenza *in parte* moghtija mill-Prim Awla tal-Qorti Civili fil-kompetenza kostituzzjonali taghha. Permezz ta' din is-sentenza

– moghtija fit-3 ta' Ottubru, 2003 – dik il-Qorti ddecidiet li l-Bord ta' Arbitragg dwar Artijiet, imwaqqaf taht il-Kap. 88, seta' validament jaghmel referenza kostituzzjonali skond is-subartikolu (3) tal-Artikolu 46 tal-Kostituzzjoni u skond l-artikolu korrispondenti tal-Kap. 319, cioe` l-Artikolu 4(3), u li konsegwentement dan il-Bord kien jikkwalifika bhala "qorti" ghall-finijiet ta' dawn iz-zewg disposizzjonijiet. Dik il-Qorti ddecidiet ukoll li r-referenza kostituzzjonali maghmula mill-Bord ma kienitx tiddifetta minhabba li l-imsemmi Bord kien naqas, kif allega l-Kummissarju ta' l-Artijiet, milli *"…jikkunsidra kif jixraq il-kwistjoni jekk il-kwistjonijiet sollevati humiex merament frivoli jew vessatorji"*[1]. Il-Kummissarju ta' l-Artijiet ma qabilx ma' din id-decizjoni u qieghed jappella minnha. Pero` tajjeb li qabel xejn jigu rikapitolati brevement il-fatti li wasslu ghall-appell odjern.

Il-Fatti

Permezz ta' rikors presentat quddiem il-Bord ta' Arbitragg dwar Artijiet fl-10 ta' Novembru, 1998, il-Kummissarju ta' l-Artijiet talab li dak il-Bord jordna t-trasferiment ta' art f'San Gwann b'titlu ta' xiri assolut u jiffissa kumpens, u dan kollu skond il-provvedimenti tal-Ordinanza dwar l-Akkwist ta' Artijiet ghal Skopijiet Pubblici, Kap. 88.

B'nota ppresentata fit-13 ta' Settembru, 1999 quddiem l-imsemmi Bord l-appellat odjern, allura intimat, issolleva "kwistjoni kostituzzjonali" stante *"… ksur tad-drittijiet fondamentali taghhom* [sic!] *ghat-tgawdija tal-proprjeta` taghhom kif ukoll tad-dritt taghhom li ma jigux diskriminati u d-dritt ghal smigh xieraq fi zmien ragjonevoli kif protetti bl-artikoli 6 u 14 tal-Konvenzjoni u dan billi t-tehid tal-*

[1] Ara r-risposta tal-Kummissarju ta' l-Artijiet tal-14 ta' Gunju, 2001, fol. 23 tal-atti quddiem il-Prim Awla.

proprjeta` tal-intimat ma saritx ghal skop pubbliku, ma saritx b'kumpens adegwat u xieraq b'mod li jintlahaq bilanc bejn id-drittijiet tieghu u dawk tal-kommunita`, u billi persuni ohra gew trattati differentement minnu fit-tgawdija tal-proprjeta`; inoltre billi l-proceduri dwar il-kumpens ilhom pendenti ghal aktar minn ghaxar snin gie vjolat id-dritt tieghu ghal smigh xieraq fi zmien ragjonevoli". B'digriet moghti mill-Bord fit-13 ta' Ottubru, 2000 it-talba ta' l-appellati ghal referenza kostituzzjonali giet milqugha, u l-Bord ordna li l-atti jintbaghtu quddiem il-Prim Awla tal-Qorti Civili (Sede Kostituzzjonali) sabiex din tiddeciedi fuq il-kwistjoni kostituzzjonali sollevata minn Ignatius Licari nomine a bazi tal-provvedimenti tal-Kostituzzjoni u tal-Konvenzjoni, u cioe` l-Artikoli 37(1), 39(2) u 45 tal-Kostituzzjoni u l-Artikoli 6 u 14[2] tal-Konvenzjoni.

Quddiem il-Prim Awla il-Kummissarju ta' l-Artijiet ikkontesta l-validita` tar-referenza billi sostna *inter alia* li (1) il-Bord ma kienx "qorti" li seta validament jaghmel referenza skond l-Artikoli 46 u 4 tal-Kostituzzjoni u tal-Kap. 319 rispettivament; u (2) li r-referenza maghmula mill-Bord kienet *"…difettuza u intempestiva billi fid-decizjoni tieghu dwar l-ghemil ta' l-istess referenza l-Bord naqas li jikkunsidra kif jixraq il-kwistjoni dwar jekk il-kwistjonijiet sollevati humiex merament frivoli jew vessatorji"* (ara r-risposta tal-Kummissarju ta' l-Artijiet tal-14 ta' Gunju, 2001). Kif diga nghad, il-Prim Awla, permezz tad-decizjoni taghha tat-3 ta' Ottubru, 2003 cahdet dawn iz-zewg pregudizzjali, u l-Kummissarju ta' l-Artijiet appella.

<u>Is-sentenza appellata</u>

Is-sentenza appellata, fil-parti taghha li hija relevanti ghall-appell odjern, tghid hekk:
"Avvenuta din ir-riferenza r-rikorrenti Kummissarju ta' l-Artijiet issolleva l-pregudizzjali illi l-ordni ta' riferenza tiddifetta fuq zewg binarji:-

(a) in-nullita` taghha stante li, kemm skond l-Artikolu 46 tal-Kostituzzjoni kif ukoll skond l-Artikolu 4 ta' l-Att XIV

[2] Mhux "4" kif erroneament indikat fid-digriet imsemmi.

ta' l-1987, riferenza bhal din setghet issir biss minn "qorti" u l-Bord adit la ghandu dritt jittratta kwestjonijiet ta' indoli kostituzzjonali u wisq anqas li jirreferihom lil xi Qorti ohra;

(b) f’ kull kaz, il-Bord naqas li jikkonsidra kif jixraq il-kwistjoni dwar jekk il-kwestjonijiet sollevati humiex merament frivoli u vessatorji;

Huma proprju dawn iz-zewg problematici li din il-Qorti ser tghaddi biex tinvesti, una volta irrizultalha illi l-ordni ta' riferenza saret konformement mar-Regola numru 5 ta' l-1993 dwar il-Prattika u l-Procedura tal-Qrati (Avviz Legali 35/1993);

Issa s-subinciz (3) ta' l-Artikolu 46 tal-Kostituzzjoni jipprovdi illi "jekk f' xi procedura f' xi qorti li ma tkunx il-Prim' Awla tal-Qorti Civili jew il-Qorti Kostituzzjonali tqum xi kwestjoni dwar il-ksur ta' xi wahda mid-disposizzjonijiet ta' l-imsemmija artikoli 33 sa 45 (maghdudin), dik il-qorti ghandha tibghat il-kwistjoni quddiem il-Prim' Awla tal-Qorti Civili kemm-il darba fil-fehma taghha t-tqanqil tal-kwistjoni ma tkunx semplicement frivola jew vessatorja ...";

Is-subinciz (3) ghall-Artikolu 4 ta' l-Att dwar il-Konvenzjoni Ewropea hu koncepit tista’ tghid f’ dawn l-istess termini;

Ta' essenza f' dawn is-subincizi huma dawn ir-riflessjonijiet:

I. Il-kwestjoni kostituzzjonali jew konvenzjonali kellha tkun materjalment u ntrinsikament konnessa mal-meritu pendenti quddiem il-qorti li tkun ghamlet ir-riferenza. Li jfisser li r-riferenza kellha tirrifletti bi precizjoni l-kwestjoni li tkun qamet quddiemha u li fil-fehma taghha t-tqanqil tal-kwestjoni ma kienx sempliciment frivolu jew vessatorju;

II. Ma huwiex precizament il-parti li taghzel it-triq ta' riferenza. Dan ghaliex il-kwestjoni kostituzzjonali tista' titqajjem ukoll mill-qorti adita oltre milli mill-partijiet. Kif

rilevat fis-sentenza "**Edgar Blundell *et* -vs- Direttur tas-Sigurta` Socjali**", Qorti Kostituzzjonali, 20 ta' Marzu 2000, "una volta dik il-qorti tikkonstata l-kwestjoni kostituzzjonali li tqanqlet ma kinitx wahda sempliciment frivola u vessatorja, hi kienet marbuta li taghmel ir-riferenza u dan indipendentement mill-volonta` tal-kontendenti. Riferenza essenzjali biex hi tkun tista' tiddetermina l-kwestjoni kostituzzjonali involut fil-meritu quddiemha. Riferenza li *stricto jure* hi kienet obbligata li taghmel allura anke fil-kaz ta' opposizzjoni tal-partijiet jew ta' xi wahda minnhom";

III. Il-kelma "qorti" riferenzjata f' dan is-subinciz [Artikolu 46 (3)] hi mfissra fl-Artikolu 47 bhala komprensiva ta' "kull qorti li ma tkunx qorti mwaqqfa bi jew skond ligi dixxiplinarja u fl-artikoli 33 u 35 ta' din il-Kostituzzjoni tinkludi, dwar reat kontra ligi dixxiplinarja qorti hekk imwaqqfa";

It-tezi evokata mill-Kummissarju ta' l-Artijiet hi fis-sens illi l-Bord ta' l-Arbitragg dwar Artijiet mhuwiex qorti kemm ghaliex dan ghandu gurisdizzjoni limitata u dippju ma huwiex inkwadrabbli fit-tifsira ta' "Qorti" skond il-Kostituzzjoni u l-Kodici ta' Organizzazzjoni u Procedura Civili. Wiehed necessarjament jifhem illi l-invokazzjoni ghal dan l-ahhar imsemmi Kodici qed issir b' referenza espressa ghall-Artikolu 2, 3 u 4 tieghu;

Minn dak ricerkat minn din il-Qorti jidher li fuq din it-tematika jezistu zewg veduti distinti u kontrastanti. Hemm dik li ssostni l-interpretazzjoni ristretta tal-kelma "qorti" b' mod li ma tippermettix estensjoni tas-sinjifikat taghha. B' kuntrast hemm dik li tirritjeni illi t-terminu "qorti" ghandu jigi kkunsidrat fis-sens wiesgha b' mod li tinkludi kull forma ta' tribunal fejn tigi amministrata l-gustizzja;

Dawn iz-zewg veduti ghandhom il-fonti gurisprudenzjali taghhom;

Pertinenti ghas-sostenn ta' l-ewwel veduta nterpretattiva hi d-decizjoni tal-Qorti Kostituzzjonali tat-28 ta' Gunju 1983 fl-ismijiet "**Il-Pulizija -vs- Emanuel Vella**", f' liema it-Tribunal ghall-Kontroll tal-Prezzijiet kien ghamel referenza tal-kwestjoni kostituzzjonali lill-Prim' Awla tal-Qorti Civili;

Fir-revoka li ghamlet ta' l-interpretazzjoni larga adoperata mill-Prim' Awla, il-Qorti Kostituzzjonali sostniet illi "d-decizjoni turi bic-car illi minn fassal il-Kostituzzjoni wara li ddistingwa bejn 'qorti' u 'tribunal' u 'awtorita` ohra gudikanti', kompla jaghmel din id-distinzjoni meta ddefinixxa l-kelma 'qorti' billi ma nkludiex fiha la tribunal u lanqas awtorita` ohra gudikanti, kif kien ikun wisq naturali jaghmel kieku ried jaghti lill-kelma 'qorti' sinjifikat estensiv b' mod li tinkludi wkoll 'tribunal' jew 'awtorita` ohra gudikanti'. Din il-Qorti, ghalhekk ma tistax taqbel ma' dak li qalet l-ewwel Qorti fis-sentenza appellata li l-kelma 'qorti' tinkludi kull forma ta' tribunal jew post fejn il-gustizzja tigi amministrata";

Ziedet taggungi illi "l-Kostituzzjoni qeghda tikkontempla zewg xorta ta' Qrati - il-Qrati Superjuri u l-Qrati Inferjuri ... u allura jidher car illi min ghamel il-Kostituzzjoni bil-kelma 'Qorti' ried jifhem biss 'Qorti Superjuri' jew 'Qorti Inferjuri' u li l-Qrati Superjuri jkunu komposti minn Imhallfin u l-Qrati Inferjuri minn Magistrati, u minn hadd izjed, u dan konformement ghal dak li kien hemm diga` provvdut fil-Kodici ta' Organizzazzjoni u Procedura Civili kif ukoll fil-Kodici Kriminali ...";

Favur l-argoment sostenut mir-rikorrenti hemm imbaghad din l-osservazzjoni kaptata mid-decizjoni tal-Qorti ta' l-Appell tas-16 ta' Gunju 1947 fil-kawza fl-ismijiet "**Victor Mifsud -vs- Lt. Col. Edward George Carter *nomine***" (**Vol. XXXIII P I p 122**):

"Il-Boards kollha, ta' kwalunkwe natura jkunu, anki jekk ikollhom funzjonijiet semi-gudizzjarji, bhal ma huma l-Emergency Compensation Board, huma dejjem emanazzjoni tal-Poter Ezekuttiv, u mhux parti ta' l-organament gudizzjarju, cjoe tal-Qrati. U ghalhekk il-

gurisdizzjoni taghhom hija limitata skond l-istatut kreativ taghhom, u ma tistax teccedi dak il-limiti."

Fuq dan l-aspett din il-Qorti tixtieq taghmel din il-parentesi. Huwa ben not illi mid-data ta' din is-sentenza, partikolarment fir-Renju Unit, kienu bosta t-tentattivi li saru biex tigi ahjar mistharrga n-natura tat-tribunali fl-aspetti multiformi taghhom;

Jista' jinghad illi l-kummentaturi fuq is-suggett ikkonkorrew sew biex fil-qafas tal-materja minnhom ezaminata jadottaw filosofija aggornata dwar il-funzjoni tat-tribunali. Hekk **Wraith u Hutchesson** ("**Administrative Tribunals**", 1973, pagna 222) bil-konsegwiment ta' l-hekk imsejjah "*fundamental approach*" jtennu illi "*they occupy a large part of the spectrum at one end of which is the everyday administrative decision taken in an office and at the other end a judicial decision by a court.*" Il-Bord in ezami jaqa' certament fl-ahhar kategorija;

It-trattisti jsostnu wkoll illi ma tezisti l-ebda distinzjoni netta u preciza bejn qorti u tribunal in kwantu spiss drabi fit-tnejn ghandek "*permanent existence*" u "*both hear and determine a dispute*". Ara a propozitu **Farmer - "Tribunals and Government"**, pagna 166;

Kif ipprecizat fis-sentenza fl-ismijiet "**Costantino Consiglio *et* -vs- Kavallier Joseph N. Tabone *nomine***", Qorti Kostituzzjonali, 11 ta' Awissu 2000:

"*A Tribunal is characterised in the substantive sense of the term by its judicial function. That is to say determining matters within its competence on the basis of rules of law and after proceedings conducted in a prescribed manner ... It must also satisfy a series of further requirements - independence in particular of the executive, impartiality, duration of its members terms of office, guarantees afforded by its procedure - several of which appear in the text of Article 6(1) of the Convention itself.* ("**Belilos -vs- Switzerland**", A 132 para 64 (1988); "**H. -vs- Belgium**", A 127 - B para 50 (1987)";

Rigwardat fil-parametri ta' dawn ir-rekwiziti essenzjali l-Bord in diskussjoni certament jista' jitqies li jikkwalifika. Dan huwa indott minn indagini ta' whud mid-disposizzjonijiet ta' l-Ordinanza dwar l-Akkwist ta' Artijiet ghal Skopijiet Pubblici (Kapitolu 88);

(1) Il-Bord hu kostitwit minn Chairman mahtur mill-President. Ic-chairman ikun persuna li jkollha jew kellha l-kariga ta' mhallef jew persuna li jkollha l-kariga ta' magistrat - Artikolu 23. F' dan il-kaz, kif saput, il-Bord hu presjedut minn Magistrat tal-qrati inferjuri. Kariga din preskritta fl-Artikolu 100 tal-Kostituzzjoni u ghal liema japplikaw ukoll is-subincizi (2) u (3) ta' l-Artikolu 97 ta' l-istess Kostituzzjoni;

(2) Il-Bord ghandu l-istess setghat illi ghandha l-Prim' Awla tal-Qorti Civili skond il-ligi u japplikaw ghalih, sa fejn jghoddu, id-disposizzjonijiet tal-Kodici ta' Organizzazzjoni u Procedura Civili - Artikolu 25(2)(a);

(3) Il-Bord ghandu s-setgha decizorja dwar kull wahda mill-materji elenkati fl-Artikolu 25(1), kompriz li jordna l-ezekuzzjoni tad-decizjonijiet tieghu (para f);

Premess dan li ghadu kif gie accennat, ir-riljievi maghmula certament inehhu kwalunkwe validita` fl-argoment illi l-Bord partikulari adit ma ghandux jitqies hu wkoll "qorti" entro t-tifsira moghtija lil din il-kelma mill-Artikolu 47 tal-Kostituzzjoni;

Proprju f' sentenza recensjuri moghtija minn dina l-Qorti fid-19 ta' Gunju 2003, fil-kawza "**Kummissarju ta' l-Art -vs- Violet Briffa *et***", u fejn il-fattezzi rilevanti taghha jixbhu lill-kaz prezenti, l-Onor. Imhallef Joseph R. Micallef affronta d-decizjoni tal-Qorti Kostituzzjonali fil-kawza gja citata "**Il-Pulizija -vs- Emanuel Vella**' b' din il-kritika. Huwa jsostni illi l-bixra ta' hsieb f' dik id-decizjoni thalli barra dawk il-korpi mwaqqfa bl-operat ta' ligi specjali u li ma jissemmewx espressament fl-artikoli relattivi tal-Kodici

ta' Organizzazzjoni u Procedura Civili jew tal-Kodici Kriminali;

L-Imhallef sedenti jirposa mbaghad l-gudizzju tieghu dwar il-validita` ta' l-ordni ta' riferenza mill-Bord fuq dawn il-konsiderazzjonijiet:

(i) Mhuwiex l-isem wahdu moghti lil tribunal partikolari li jaghmlu "qorti" jew "mhux qorti". Wiehed ghandu necessarjament ihares lejn il-funzjonijiet jew kriterji ewlenin li korp moghti is-setghat li jiggudika ghandu jew huma mil-ligi moghti li jkollu;

(ii) B' rivizita ta' xi decizjonijiet tal-Qorti Kostituzzjonali (**Vol. LXXX P I p 187** u **Vol. LXXXI P I p 112**) ikompli jafferma li l-kriterji li jwasslu biex korp jitqies "qorti" huma: (a) is-setgha li jiggudika b' mod li jorbot lill-partijiet u li l-gudizzju ma jistax jinbidel minn xi awtorita` mhux gudizzjarja; (b) is-setgha li jiddisponi minn xi materja li tirrigwarda dritt civili jew akkuza kriminali fir-rigward ta' xi persuna; (c) is-setgha li jaghmel determinazzjoni legali fir-rigward tar-responsabilita civili jew kriminali kif tohrog minn fatti mressqin quddiemu; u (d) jkollu l-attributi ta' organu ta' gudikatura bhala wiehed mill-poteri ta' l-Istat;

Diversament, kif taraha din il-Qorti jekk tribunal ma jirrivestix fih dawn il-karatteristici u ma ghandux gurisdizzjoni shiha jew poter direttament deciziv fid-determinazzjoni ta' xi jedd jew obbligu civili ma jistax allura jkollu sembjanza ta' "qorti". Ara a propozitu f' dan il-kuntest decizjonijiet tal-Qorti Kostituzzjonali fl-ismijiet "**Rose Anne Galea -vs- L-Onor. Prim Ministru *et***", 11 ta' April 1995; "**Antoine Tagliaferro *et* -vs- Onor. Prim Ministru**", 21 ta' Frar 1996; "**Marthese Azzopardi -vs- Maltacom plc**", 11 ta' Awissu 2000 u dik gja referenzjata fl-ismijiet "**Constantino Consiglio *et* -vs- Kavallier Joseph N. Tabone *nomine***", 11 ta' Awissu 2000;

(iii) Meta wiehed jifli sewwa t-tifsira ta' "qorti" fl-artikolu korrispondenti tal-Kostituzzjoni wiehed isib illi l-

eccezzjoni ewlenija tolqot biss il-kaz ta' "qorti mwaqqfa bi jew skond ligi dixxiplinarja". Konsegwentement id-deduzzjoni ghandha tkun illi d-definizzjoni ma tnehhix mit-tifsira taghha qorti, tribunal jew awtorita` gudizzjarja mahluqa bi jew skond xi ligi li mhix ligi dixxiplinarja;

(iv) Il-konsegwenza ta' dan kollu hi illi l-Bord ta' l-Arbitragg dwar l-Artijiet jissodisfa l-kriterji traccjati fuq u allura ghandu jikkwalifika bhala "qorti" a sensu tad-definizzjoni fil-Kostituzzjoni u ghall-finijiet ukoll tal-Konvenzjoni;

Din il-Qorti ma ssibx raguni guridikament serja biex tiddipartixxi minn dawn il-kostatazzjonijiet u gudizzju tal-materja ezaminata;

In sostenn ta' l-adozzjoni ta' din il-konkluzjoni l-Qorti hi gwidata wkoll mill-awtorita` accennata ta' l-opinjonijiet ta' kummentaturi akkreditati fuq is-suggett tat-tribunali u d-diversita` taghhom, ir-rabta li tezisti bejn dan it-tribunal specjali u qorti u l-perswazzjoni responsabbli taghha ta' l-interpretazzjoni li tpoggi fuq it-test tal-ligi. Dan qed jinghad biex jirrendi car li l-konkluzzjonijiet ta' din il-Qorti mhumiex semplici riflessjoni awtomatika ta' dik is-sentenza;

Forsi hu konsentit ukoll ghal dak li hu valevoli li l-Qorti taghmel dawn l-osservazzjonijiet agguntivi fil-kaz partikolari:-

(A) Il-Bord ghandu tista' tghid funzjoni esklussivament gudikanti ghall-iskop u objettiv tar-rizoluzzjoni tal-kontroverja tal-kaz konkret, fil-harsien u l-garantigi ta' l-elementi procedurali tal-kontradittorjeta` u ta' l-imparzjalita` tipici tal-gurisdizzjoni civili ordinarja;

(B) Hu presjedut minn arbitru ritwali kostituzzjonalment kwalifikat u protett u li ma jiddependix ghas-"*security of tenure*" tieghu mill-Ezekuttiv. Huwa

ghalhekk ukoll bhal kull gudikant iehor f' posizzjoni "*super partes*";

(C) Taht dan il-profil il-gudizzju tieghu ma jiddeferenzjax ruhu minn dak zvolt quddiem l-organi gurisdizzjonali stabbiliti fil-Kodici ta' Organizzazzjoni u Procedura Civili, anke ghal dak li jirrigwarda r-ricerka u l-interpretazzjoni tan-normi applikabbli, salv u eskluz dawk l-aspetti incidentali prevvisti skond l-Artikolu 26 tal-Kapitolu 88;

Fic-cirkostanzi partikolarli tal-kaz prezenti din il-Qorti, bhal dik l-ohra, ma taccettax l-interpretazzjoni ristrettiva li r-rikorrenti jaghti lil dan it-tribunal specjali. Anzi jidhrilha li din ghandha tkun konformi mal-hsieb espress li jiffavorixxi l-interpretazzjoni allargata fis-sentenza referenzjata u ampjament trattata;

B' kumment *en passant* din il-Qorti hi tal-ferma opinjoni illi wasal iz-zmien illi f' materji bhal dawn ko-involgenti d-drittijiet fundamentali tal-bniedem ghandu jispicca l-intralc zejjed precipitat minn interpretazzjonijiet rigidi u stretti ta' l-ittra preciza tal-ligi; u formalitajiet procedurali esasperanti. Dak li invece ghandu dejjem wiehed jaspira ghalih, jirricerka, jezamina u jaghti risalt huwa s-sostanza tal-kaz konkret u li jigi assikurat illi, kif iridu r-Regoli (A.L. 35 ta' l-1993), "il-procedimenti ma jigux imtawla irragjonevolment". Dan dejjem bl-animu ispiratur illi l-protezzjoni invokata tigi garantita, imharsa u trattata b' mod mill-aktar liberali u espedit;

Kif gja aktar il fuq espost, ir-rikorrenti llanja wkoll mill-fatt illi l-Bord naqas milli japprofondixxi l-indagini jekk it-tqanqil tal-kwestjoni kienx jew le "sempliciment frivolu jew vessatorju". Frazi din konsiderata *funditus* mill-Qorti Kostituzzjonali fid-decizjonijiet "**Alan Mifsud -vs- Avukat Generali *et*** ", 23 ta' Novembru 1990; "**Joseph Ciantar *et* -vs- Onor. Prim Ministru**", 10 ta' Mejju 1995 u "**Mario Azzopardi -vs- Registratur tal-Qorti**", 17 ta' Jannar 1996, fost ohrajn;

Issa hu minnu illi l-Bord filwaqt li ma abdikax mill-kompitu tieghu li jezamina l-kwestjoni ma tantx imbaghad dahal fil-qalba tal-materja; anzi, illimita ruhu ghas-semplici kumment li l-kwestjonijiet kostituzzjonali ma setghux jitqiesu frivoli u vessatorji in kwantu dawn "jistghu jincidu direttament fuq it-talbiet li dan il-Bord irid jiddeciedi skond ir-rikorsi promoturi";

Fir-rigward, l-obbjezzjoni tar-rikorrenti hi fis-sens illi l-Bord kellu jikkonsidra l-meritu tal-kwestjonijiet sollevati ghal fini tad-determinazzjoni tal-frivolezza jew vessatorjeta tal-kwestjonijiet u mhux merament jikkonsidrahom fl-astratt;

Ghal din l-obbjezzjoni id-decizjoni tal-Qorti Kostituzzjonali fl-ismijiet "**Il-Pulizija -vs- Souhail Al Salim**", 4 ta' Mejju 1999 tipprovdi dawn ir-risposti:-

1. Il-ligi ma timponix fuq il-qorti li taghmel ir-riferenza xi formola sagramentali dwar kif tesprimi l-fehma taghha illi l-kwestjoni mqanqla ma kinitx semplicement frivola jew vessatorja;

II. Kien bizzejjed li mill-atti ta' riferenza jkun jidher car illi l-ewwel Qorti ma qiesetx il-materja mqanqla u riferita kienet wahda semplicement frivola jew vessatorja;

III. In-nuqqas ta' kjarezza fid-dicitura uzata fid-digriet ta' riferenza ma kellhiex wahedha twassal ghan-nullita` ta' l-istess riferenza jekk mill-assjem ikun car li l-Qorti li ghamlet riferenza kienet hekk ghamlet wara li qieset il-materja tal-frivolezza jew vessatorjeta`;

IV. Filwaqt li l-qorti li tikkonsidra kwistjoni kostituzzjonali imqanqla quddiemha skond is-subinciz (3) ta' l-Artikolu 46 kellha d-dover tindaga u tiddeciedi jekk dik il-kwestjoni kinitx jew le semplicement frivola jew vessatorja, hi ma kinitx obbligata li taghti raguni ghaliex kienet qed taghmel ir-riferenza lill-Prim' Istanza. Dan fis-sens li kellu jkun ovvju li jekk issir tali riferenza dan kellu necessarjament ifisser li dik il-qorti li ghamlet ir-riferenza

kienet sodisfatta, wara li ghamlet dak li l-Kostituzzjoni kienet timponi fuqha li taghmel, li l-kwistjoni sollevata ma kinitx semplici frivola jew vessatorja. Fil-fehma ta' din il-Qorti allura, anke jekk hija desiderabbli, ma kienx mehtieg *ad validitatem* illi tali dikjarazzjoni tan-non-frivolezza u non-vessatorjeta` ssir espressament fid-digriet ta' riferenza ghax kien naturalment sottintiz fil-fatt stess li tkun saret ir-riferenza;

Dawn ir-riflessjonijiet ghandhom iwiegbu sew il-kritika tar-rikorrenti in subjecta materja u allura, fil-verita`, kull kumment ulterjuri li tista' taghmel din il-Qorti jkun zejjed u superfluwu;

Fic-cirkostanzi l-istess osservazzjonijiet, li din il-Qorti qed tadotta u taghmel taghha, inehhu kwalunkwe validita` fl-argoment sottomess mir-rikorrenti.

Ghal dawn il-motivi;

Taqta' u tiddeciedi l-pregudizzjalijiet sollevati mill-Kummissarju ta' l-Artijiet fir-rigward ta' l-ordni ta' riferenza li saret lil din il-Qorti mill-Bord ta' l-Arbitragg dwar Artijiet billi tichad l-istess u ghalhekk tqis ir-riferenza lil din il-Qorti maghmula mill-imsemmi Bord konformi ma' dak dispost fl-Artikolu 46 (3) tal-Kostituzzjoni u l-Artikolu 4 (3) ta' l-Att dwar il-Konvenzjoni Ewropea (Kapitolu 319 tal-Ligijiet ta' Malta);

Tordna konsegwentement li l-atti jissoktaw bit-trattazzjoni u decizjoni ta' l-allegati vjolazzjonijiet tad-drittijiet fundamentali mqanqla mill-intimat *nomine*, riferenzjati lil din il-Qorti.

L-ispejjez ta' dan l-incident jibqghu rizervati ghal gudizzju finali.”

<u>L-Appell tal-Kummissarju ta’ l-Artijiet u r-Risposta ta’ l-Appellat</u>

Apparti li l-imsemmi Kummissarju qed jappella minn dik il-parti tas-sentenza fejn gie bazikament ritenut li l-Bord kien ikkonsidra kif imiss li l-kwistjoni sollevata ma kienetx semplicement “frivola jew vessatorja”, huwa qed jappella wkoll mill-punt deciz – punt li din il-Qorti tqisu bhala aktar importanti – li l-Bord hu “qorti” ghall-finijiet tal-Artikoli 46(3) u 4(3) tal-Kostituzzjoni u tal-Kap. 319 rispettivament. Din il-Qorti hi wkoll tal-fehma li l-ewwel ghandha tiddeciedi dan il-punt, peress li jekk tasal ghall-konkluzjoni li l-Bord ma hux “qorti” ghall-finijiet tal-artikoli appena

msemmija, allura ma jkunx hemm ghalfejn li wiehed jidhol f’aspetti ohra ta’ l-appell.

L-appellant bazikament jirritjeni illi l-procedura ta’ referenza, kif koncepita fil-Kostituzzjoni u fil-Kap. 319, hija wahda fejn kwistjoni f’kawza tigi riferita minn “qorti” ghal “qorti” ohra, b’mod li ghalhekk il-procedura *“…hija wahda interna fil-Qrati u ma tapplikax barra l-Qrati.”* Skond l-appellant, il-Bord ta’ Arbitragg dwar Artijiet huwa tribunal statutorju mwaqqaf bl-ligi specjali u b’kompetenza specifka u limitata; u l-fatt li tali tribunal jista’ jkollu l-attributi ta’ “qorti” – bhal, per ezempju, li jkun imparzjali w indipendenti, li jiddeciedi dwar l-ezistenza jew l-estensjoni ta’ drittijiet u obbligi civili, li jaghti decizjonijiet li jkunu vinkolanti fuq il-partijiet – ma jfissirx li huwa “qorti”. L-appellat, minn naha tieghu, jenfasizza li proprju biex wiehed jiddeciedi jekk tribunal hux “qorti” wiehed ghandu jezamina l-attributi ta’ dak it-tribunal. Jishaq li l-fatt li tribunal ikollu gurisdizzjoni limitata ma jfissirx li ma huwiex “qorti”, u jaghmel referenza ghall-gurisdizzjoni limitata tal-allura Qorti tal-Kummerc, tal-Qorti Kriminali u tal-“Qorti tal-Magistrati ghal Ghawdex”. Interessanti li l-appellat jaghmel referenza ghall-Artikolu 26[3] tal-Kap. 88, u

[3] L-Artikolu 26 tal-Kap. 88, fil-parti relevanti tieghu, jghid hekk: ***“Meta, matul procedimenti quddiem il-Bord, tinqala’ xi kwistjoni li mhijiex inkluza taht is-subartikolu (1) ta’ l-artikolu 25 ta’ din l-Ordinanza, il-Bord ghandu jirrizerva li dik il-kwistjoni tigi deciza mill-Prim Awla tal-Qorti Cvili u ghandu jistabilixxi zmien ghall-parti li tqajjem dik il-kwistjoni li fih tressaqha b’citazzjoni quddiem l-imsemmija qorti; il-Bord ghandu mbaghad jaggorna l-procedimenti sakemm tinghata decizjoni finali***

jargumenta li proprju a bazi ta' dan il-provvediment wiehed jista' jghid li l-Bord seta' jaghti d-digriet ta' referenza li effettivament ta.

Konsiderazzjonijiet ta' din il-Qorti

Jibda biex jinghad li ghalkemm is-subartikolu (1) tal-Artikolu 47 tal-Kostituzzjoni jiddefinixxi, ghal-finijiet tal-Kapitolu IV tal-Kostituzzjoni cioe` ghal dak li jirrigwarda d-disposizzjonijiet dwar Drittijiet u Libertajiet Fondamentali ta' l-Individwu, il-kelma "qorti"[4], mentri tali definizzjoni ma tinsab f'ebda wiehed mis-seba' artikoli tal-Kap. 319, hu evidenti pero` li l-legislatur, meta gie biex jabbozza l-Artikolu 4 tal-Kap. 319 kellu l-hsieb li jsegwi tista' tghid *ad litteram* l-Artikolu 46 tal-Kostituzzjoni ghal dik li hi l-procedura sia permezz ta' rikors u sia permezz ta' referenza. Dan johrog bl-aktar mod car mis-subartikolu (6) tal-Artikolu 4 imsemmi, fejn ir-*"Rules of Court"* applikabbli ghall-procedura b'rikors jew permezz ta' referenza taht il-Kostituzzjoni gew maghmula japplikaw *mutatis mutandis* ghall-dawn iz-zewg forom ta' proceduri skond il-Kap. 319. Isegwi ghalhekk li l-legislatur qed jirreferi ghall-istess "qorti" (jew ahjar "qrati") kemm fis-subartikolu (3) tal-Artikolu 4 tal-Kap. 319 kif ukoll fis-subartikolu (3) tal-Artikolu 46 tal-Kostituzzjoni. Fi kliem iehor, l-interpretazzjoni li ghandha tinghata ghall-kelma "qorti" fis-subartikolu (3) tal-Artikolu 46 tal-Kostituzzjoni hija applikabbli ugwalment ghall-kelma "qorti" wzata fis-subartikolu (3) tal-Artikolu 4 tal-Kap. 319.

Kif tajjeb gie osservat fis-sentenza appellata, hemm zewg interpretazzjonijiet li jistghu jinghataw lill-kelma "qorti" – wahda li tillimita din il-kelma ghal dawk l-organi li jiffurmaw parti mill-istruttura gudizzjarja ordinarja (u li huma dejjem presjeduti minn Imhallef jew minn Magistrat), u ohra li testendi din il-kelma ghal kull organu (li jista' jissejjah anke "tribunal", "bord", "kummissjoni", "panel" ecc.) li ghandu

---

***fuqha mill-Qorti Civili jew sakemm ighaddi l-imsemmi zmien, liema minnhom ikun l-aktar kmieni…"*.**

[4] ***""qorti" tfisser kull qorti f'Malta li ma tkunx qorti mwaqqfa bi jew skond ligi dixxiplinari u fl- artikoli 33 u 35 ta' din il-Kostituzzjoni tinkludi, dwar reat kontra ligi dixxiplinari qorti hekk imwaqqfa"*.**

certa funzjoni aggudikanti simili ghal dik ta’ organu li jissejjeh “qorti” u li jifforma parti mill-istruttura gudizzjarja ordinarja kif inghad. Pero` wiehed ma jistax jargumenta li, ghax tali organu ghandu l-istess funzjoni, jew funzjoni simili ghal dik, ta’ “qorti” allura dak l-organu hu “qorti” ghall-fini tas-subartikolu (3) tal-Artikolu 46 tal-Kostituzzjoni u l-artikolu korrispondenti tal-Kap. 319. Wiehed irid jiddistingwi jekk il-kwistjoni li tkun qed tigi diskussa hix jekk tali organu hux “imparzjali w indipendenti” u/jew jekk jissodisfax ir-rekwiziti sostantivi ta’ xi wiehed jew aktar mill-artikoli tal-Kostituzzjoni jew tal-Konvenzjoni li jiggarantixxu xi dritt partikolari, jew jekk il-kwistjoni hix prettament wahda procedurali biex jigi determinat jekk, ghall-finijiet ta’ disposizzjoni partikolari – Art. 46(3) – dak l-organu hux “qorti” fis-sens tas-subartikolu (1) tal-Artikolu 47. Din il-Qorti ezaminat is-sentenzi kollha msemmija fis-sentenza appellata u, hlief ghal ***Il-Pulizija v. Emanuel Vella*** [5] u ***Kummissarju ta’ l-Art v. Violet Briffa et*** [6], ebda wahda minnhom ma tindirizza l-punt procedurali tat-tifsira ta’ “qorti” ghall-finijiet tal-Artikolu 46(3) izda jitrattaw kollha dwar jekk l-organu li dwaru kien hemm l-ilment kienx wiehed li jaqa’ fid-definizzjoni ta’ xi wiehed jew aktar mid-disposizzjonijiet sostantivi li jipprotegu dritt fondamentali (taht il-Kostitizzjoni jew taht il-Konvenzjoni). Bid-dovut rigward lejn l-ewwel Qorti, din mhix kwistjoni ta’ “pratticita`” in konfront ma’ *“…l-intralc zejjed precipitat minn interpretazzjonijiet rigidi u stretti ta’ l-ittra preciza tal-ligi u formalitajiet procedurali esasperanti.”* Hawn qeghdin fil-kamp tal-procedura fejn m’ghandux ikun hemm lok ta’ interpretazzjonijiet innovattivi li jiddipartixxu mill-kliem car tal-ligi, ghax altrimenti mhux biss tinholoq l-incertezza ghall-partijiet, izda wkoll facilment tista` tinbet l-arbitrarjeta` f’idejn l-organi gudizzjarji.

Fil-fehma ta’ din il-Qorti il-kwistjoni hi, fil-verita`, wahda semplici. Ghalkemm fil-Kapitolu IV tal-Kostituzzjoni l-legislatur juza il-kliem “qorti”, “tribunal” u “awtorita` gudikanti” (ez. Artikoli 34(1)(c)(d), 37(1)(b), 39(1)(2)), hu evidenti li dawn il-kliem ma ghandhomx l-istess tifsira. Dan jirrizulta bl-aktar mod car mill-Artikolu 39. Hekk,

[5] Qorti Kostituzzjonali, 28 ta’ Gunju, 1983.
[6] Prim Awla, 19 ta’ Gunju, 2003.

filwaqt li ghal dak li ghandu x'jaqsam ma' akkuza ta' reati kriminali persuna ghandha tigi processata minn "qorti" – subartikolu (1) – meta si tratta ta' decizjoni "dwar l-ezistenza jew l-estensjoni ta' drittijiet jew obbligi civili" l-organu (li xorta wahda jrid ikun indipendenti w imparzjali) jista' jkun jew "qorti" jew "awtorita` ohra gudikanti" – subartikolu (2). Kif gie mfisser minn din il-Qorti, diversament komposta, fis-sentenza fl-ismijiet ***Il-Pulizija v. Emanuel Vella*** (aktar 'l fuq imsemmija):

Tohrog wahedha l-konkluzjoni, ghalhekk, li skond il-Kostituzzjoni t-termini "qorti" u "tribunal" jew "awtorita` ohra gudikanti" m'humiex ekwipollenti u ma jintuzawx indiskriminatament wiehed ghall-iehor. Meta trid tfisser "tribunal" jew "awtorita` ohra gudikanti", il-Kostituzzjoni tghidu, u ghalhekk meta tuza t-terminu "qorti" wahdu ma nistghux nestendu s-sinjifikat ta' din il-kelma anke ghal dak li mhux qieghed jigi nkluz u li meta riedet tinkludih il-Kostituzzjoni inkludietu…Il-Kostituzzjoni fl-artikolu 48(1)[7] tghid ukoll li ghall-finijiet tal-interpretazzjoni tal-Kapitolu IV, li jirrigwarda d-drittijiet u libertajiet fondamentali tal-individwu…il-kelma "qorti" tfisser kull qorti f'Malta li ma tkunx qorti mwaqqfa bi jew skond ligi dixxiplinarja, u fl-artikoli 34 u 36[8] tal-Kostituzzjoni tinkludi, dwar reat kontra ligi dixxiplinarja, qorti hekk imwaqqfa. Din id-definizzjoni turi bic-car li min ghamel il-Kostituzzjoni, wara li, kif gia` spjegat, iddistingwa bejn "qorti" u "tribunal" u "awtorita` ohra gudikanti", kompla jaghmel din id-distinzjoni meta ddefinixxa l-kelma "qorti" billi ma nkludiex fiha la tribunal u l-anqas awtorita` ohra gudikanti, kif kien wisq naturali jaghmel kieku ried jaghti lill-kelma "qorti" sinjifikat estensiv b'mod li tinkludi wkoll "tribunal" jew "awtorita` ohra gudikanti". Din il-Qorti, ghalhekk, ma tistax taqbel ma' dak li qalet l-ewwel Qorti fis-sentenza appellata li l-kelma "qorti" tinkludi kull forma ta' tribunal jew post fejn il-gustizzja tigi amministrata.

[7] Illum 47(1).
[8] Illum 33 u 35.

Din il-Qorti, kif illum komposta, taqbel perfettament ma' din is-silta mis-sentenza ta' ***Emanuel Vella***. Din il-Qorti zzid tosserva a propositu li hu evidenti li meta, fid-definizzjoni ta' "qorti" moghtija fl-Artikolu 47(1) il-legislatur jirreferi ghal "qorti mwaqqfa bi jew skond ligi dixxiplinari" kien qed jirreferi ghall-qrati marzjali, b'mod ghalhekk li tali qorti tista' – jew ahjar kienet tista' – tikkundanna lil xi hadd ghall-mewt minhabba li jkun ikkommetta reat kontra l-ligi dixxiplinarja applikabbli (Art. 33(1)), kif ukoll tista' tikkundanna lil dak li jkun ghal xoghol furzat (Art. 33(2)(a)(b)). Qorti marzjali, izda, xorta wahda ma tistax taghmel referenza fir-termini tal-Artikolu 46(3) proprju ghax l-estensjoni tal-kelma "qorti" biex tinkludi "qorti marzjali" hi limitata ghall-Artikoli 33 u 35.

Issegwi, ghalhekk, il-mistoqsija: liema organi jammontaw ghal "qrati" (eccetwati l-qrati marzjali) fis-sens tad-definizzjoni kontenuta fl-Artikolu 47(1) tal-Kostituzzjoni? Ir-risposta nghatat minn din il-Qorti, diversament komposta, fis-sentenza ta' ***Emmanuel Vella***:

Minn ezami ta' din it-Taqsima [Kapitolu VIII – Il-Gudizzjarju] jidher li l-Kostituzzjoni qieghda tikkontempla zewg xorta ta' Qrati – il-Qrati Superjuri u l-Qrati Inferjuri. Din id-distinzjoni maghmula mill-Kostituzzjoni taqbel mad-distinzjoni li kienet giet introdotta ghall-ewwel darba fil-bidu ta' l-okkupazzjoni Ingliza f'Malta mill-ewwel Gvernatur Ingliz Sir Thomas Maitland, u tinsab fil-Kodici ta' Organizzazzjoni u Procedura Civili kif ukoll fil-Kodici Kriminali. L-istess Taqsima, imbghad, tirriferixxi ghall-Imhallfin tal-Qrati Superjuri u tiddisponi dwar il-hatra u t-tizmim tal-kariga taghhom. It-taqsima tirriferixxi imbghad ghall-Magistrati tal-Qrati Inferjuri u tiddisponi dwar il-hatra taghhom u tapplika ghalihom id-disposizzjonijiet rigwardanti t-tizmim tal-kariga ta' Mhallef. Jidher car mill-kumpless tad-disposizzjonijiet ta' din it-Taqsima li minn ghamel il-Kostituzzjoni bil-kelma "Qorti" ried jifhem biss "Qorti Superjuri" jew "Qorti Inferjuri"…

Din il-Qorti ma tara li ghandha b'ebda mod tiddipartixxi minn dan l-insenjament. L-organi gudizzjarji ordinarji huma dawk li jikkwalifikaw bhala jew Qorti Superjuri jew Qorti Inferjuri fit-termini tal-Kodici ta' Organizzazzjoni u Procedura Civili, u huwa ghal dawn il-"qrati" li l-legislatur qed jirreferi fl-Artikoli 46(3) u 47(1) tal-Kostituzzjoni (eccettwati dejjem il-qrati marzjali limitatament ghall-Artikoli 33 u 35). Din id-differenza bejn l-dawk l-organi li jiffurmaw parti mill-istruttura gudizzjarja ordinarja u dawk l-organi l-ohra li, ghalkemm jamministraw il-gustizzja (u jistghu anke jissejhu "qrati"), ma jiffurmawx hekk parti giet senjalata minn din il-Qorti, ukoll diversament komposta, fis-sentenza taghha tat-3 ta' Dicembru, 1997 fl-ismijiet ***Cecil Pace et v. Onorevoli Prim Ministru et*** fejn inghad hekk:

Tribunal jew, kif grafikament espress fil-Kostituzzjoni, "awtorita` gudikanti" imwaqqfa b'ligi biex ikun jista' jikkwalifika bhala tali jehtieg li jkun karatterizzat bil-fatt li jkun korp b'funzjoni gudizzjarja bil-fakolta` li jiddetermina u jiddeciedi materji li skond dik il-ligi jaqghu fil-kompetenza tieghu. Hu korp li jehtieg li *jipprocedi* skond ir-regoli precizi u ben stabbiliti fil-ligi li tikkostitwih u li *jiddecidi* skond dawk ir-regoli. Ghandu jkollu l-poter li jorbot lill-partijiet li jidhru quddiemu in kontestazzjoni u d-decizjoni tieghu jehtieg allura li jkollha effett vinkolanti anke jekk mhux neccessarjament b'mod finali. <u>Mill-banda l-ohra dan il-korp mhux bilfors – kif ga accennat – ghandu jkun jifforma parti mill-istruttura gudizzjarja ordinarja</u> pero` jrid jinkorpora fih dawk il-karatteristici fondamentali assocjati mal-process gudizzjarju li jkunu jiggarantixxu s-smigh xieraq fosthom dak il-minimu ta' indipendenza u imparzjalita` essenzjali biex juru li mhux biss il-gustizzja tkun qed issir sewwa u kif mistenni imma li jkun hemm jidher fid-dieher li jkun qed isir. (sottolinear ta' din il-Qorti).

Biex tikkonkludi, ghalhekk, din il-Qorti tafferma li il-qrati li l-legislatur qed jirreferi ghalihom fis-subartikolu (3) tal-Artikolu 46 tal-Kostituzzjoni (moqri fid-dawl kemm tal-

Artikolu 47(1) kif ukoll tad-disposizzjonijiet l-ohra tal-Kostituzzjoni), kif ukoll fis-subartikolu (3) tal-Artikolu 4 tal-Kap. 319 li gie mehud testwalment mill-Kostutuzzjoni, huma, fil-kamp civili, il-Qorti Civili, il-Qorti ta' l-Appell u l-Qorti Kostituzzjonli[9] kwantu Qrati Superjuri, u il-Qorti tal-Magistrati (Malta) u l-Qorti tal-Magistrati (Ghawdex) kwantu Qrati Inferjuri; u fil-kamp penali il-Qorti tal-Magistrati (Malta) u l-Qorti tal-Magistrati (Ghawdex) ghal dak li huma l-Qrati Inferjuri, u l-Qorti Kriminali u l-Qorti ta' l-Appell Kriminali ghal dak li huma Qrati Superjuri. Il-Bord ta' Arbitragg dwar Artijiet la jista' jigi kkunsidrat bhala Qorti Superjuri u anqas bhala Qorti Inferjuri f'dan is-sens; u ghalhekk l-Artikolu 46(3) tal-Kostituzzjoni u l-Artikolu 4(3) tal-Kap. 319 ma japplikawx ghalih.

Din il-Qorti hi konfortata f'din id-decizjoni taghha minn zewg konsiderazzjonijiet ohra. Skond l-Artikolu 23(2) tal-Kap. 88, ic-*chairman* tal-Bord jista' jkun *"…persuna li jkollha jew kellha l-kariga ta' mhallef jew persuna li jkollha l-kariga ta' magistrat."* (sottolinear ta' din il-Qorti). Ghalhekk, kieku wiehed kellu jiehu l-kriterju tal-presidenza tal-Bord bhala xi kriterju determinanti ghad-decizjoni jekk l-istess Bord hux "qorti" o meno – bhalma ghamlet l-ewwel Qorti fis-sentenza appellata – ikun ifisser li dana l-Bord ikun xi mindaqqiet "Qorti Superjuri" u xi mindaqqiet "Qorti Inferjuri" – sitwazzjoni ta' incertezza li hi certament kontro-indikata ghall-fini biex jigi determinat il-post ta' organu gudizzjarju fis-sistema gudizzjarja tal-pajjiz. Inoltre, il-Bord jista' jkun presjedut minn persuna li kellha l-kariga ta' mhallef (u meta jkun hekk dik il-persuna trid tiehu l-gurament kif preskritt fl-Artikolu 24(1) tal-Kap. 88). Il-Kostituzzjoni, invece, b'"qorti" tifhem biss qorti li tkun presjeduta minn Imhallef jew minn Magistrat li jkun ghadu fil-kariga (ossia jkun ghadu ma rtirax bl-eta` jew ma rrizenjax jew tnehha) jew minn Agent Imhallef nominat skond l-Artikolu 98(2) ta' l-istess Kostituzzjoni.

Konsiderazzjoni ohra temani mill-Artikolu 25(2)(a) tal-Kap. 88. Tant il-Bord ma hux, u ma jistax jitqies li hu, la Qorti Superjuri u anqas Qorti Inferjuri fis-sens tal-Kostituzzjoni li

[9] Qabel l-emenda introdotta bl-Att XXIV ta' l-1995 kien hemm ukoll il-Qorti tal-Kummerc.

l-legislatur kellu jinkludi fil-ligi disposizzjoni partikolari[10] biex il-Bord ikollu l-istess setghat tal-Prim Awla tal-Qorti Civili. Differentement, per ezempju, il-legislatur ipprovda dwar il-Qorti tal-Minorenni imwaqqfa taht il-Kapitolu 287 – l-Artkolu 3(2) tal-imsemmi Kap. 287 jipprovdi espressament li *"…il-Qorti tal-Minorenni titqies li hi Qorti tal-Magistrati u jkollha l-istess gurisdizzjoni dwar is-smigh ta' akkuzi u dwar procedimenti ohra li ghandhom x'jaqsmu ma' tfal jew zghazagh li l-Qorti tal-Magistrati, bhala qorti ta' gudikatura kriminali u bhala qorti ta' inkjesta, kien ikollha, kieku ma kinux ghad-disposizzjonijiet ta' dan l-Att"* (sottolinear ta' din il-Qorti).

Galadarba qed jigi stabbilit li l-Bord ta' Arbitragg dwar Artijiet ma jistax jaghmel referenza fit-termini tal-Artikoli 46(3) u 4(3) tal-Kostituzzjoni u tal-Kap. 319 rispettivament, ma hemm ebda utilita` li din il-Qorti tidhol fit-tieni punt in kontestazzjoni, u cioe` jekk il-Bord ikkunsidrax kif imiss jekk il-kwistjoni sollevata quddiemu kienitx "semplicement frivola jew vessatorja".

Ghall-motivi premessi din il-Qorti, filwaqt li tilqa' l-pregudizzjali sollevata mill-Kummissarju ta' l-Artijiet fir-risposta tieghu tal-14 ta' Gunju, 2001 fis-sens li r-referenza hija nulla stante li l-Bord ta' Arbitragg dwar Artijiet ma setax jaghmel tali referenza skond l-Artikolu 46(3) tal-Kostituzzjoni u/jew l-Artikolu 4(3) tal-Kap. 319, tilqa' ghalhekk l-appell minnu interpost, thassar u tirrevoka s-sentenza appellata tat-3 ta' Ottubru, 2003 fl-ismijiet premessi, u tibghat l-atti lura lill-Prim Awla tal-Qorti Civili sabiex din timxi konformement ma' din id-decizjoni. In vista tac-cirkostanzi partikolari tal-kaz l-ispejjez kemm ta' l-ewwel istanza kif ukoll ta' dana l-appell ghandhom jibqghu bla taxxa bejn il-partijiet.

---

[10] Art. 25(2)(a): ***"Il-Bord ghandu l-istess setghat illi l-Prim Awla tal-Qorti Civili ghandha skond il-ligi, u, minghajr hsara tad-disposizzjonijiet ta' din l-Ordinanza, id-disposizzjonijiet tal-Kodici ta' Organizzazzjoni u Procedura Civili jghoddu, sa fejn jistghu jghoddu, ghall-Bord."***

< Sentenza Finali >

---------------------------------TMIEM---------------------------------